Efruz Bey

Ömer Seyfettin

Hazırlayan
Nazım Hikmet Polat

Ömer Seyfettin (1884, Gönen-Balıkesir - 6 Mart 1920, İstanbul)

Babası Ömer Şevki Bey, binbaşılığa kadar yükselmiş alaylı bir asker; annesi Fatma Hanım ise İsfendiyaroğulları'ndan bir asker kızıdır. Mahalle Mektebi'nden sonra İstanbul'da Mekteb-i Osmaniye'ye kaydolundu, Eyüp Askerî Baytar Rüştiyesi'nin asker çocukları için açılan özel sınıfına alındı (1893-1896). Edirne Askeri İdadisi'nden 1900'de mezun edildi. İzmir'e atanmışken, İzmir'e gitmeden doğrudan taburunun gönderildiği Selanik'te ve Manastır'a bağlı bir sancak olan Pirlepe'de görevlendirildi. Buradaki görevinde gösterdiği başarılardan dolayı iki liyakat madalyası ile ödüllendirildi. İzmir'deki Aydın Vilâyeti Jandarma Alay Mektebi'nin kuruluşunda, "Kavâid-i Diniye" hocalığına atandı (1907).

1909 başlarında, merkezi Selanik'te bulunan 3. Ordu'da görevlendirildi. İki yıl süreyle Balkanlar'daki Velmefçe, Pirlepe, Osenova, Pirbeliçe, Serez, İştip, Babina, Demirhisar, Cumayıbâlâ, Razlık gibi sınır yerleşim yerlerinde çete takibiyle uğraştı. Aynı amaçla Makedonya sınırındaki Serez mutasarrıflığına bağlı Menlik kazası Razlık kasabası yakınlarındaki Yakorit köyünde bölük komutanlığı yaptı. 1909'da bir ara Köprülü'de Askerî Rüştiye Mektebi'nde üsteğmen rütbesiyle beden eğitimi öğretmenliği görevinde bulundu. Aynı yıl 31 Mart Vak'asında Hareket Ordusu subayı olarak İstanbul'a geldi (1909). İsyan bastırıldıktan sonra tekrar Selanik'teki görevine döndü. Askerlikten istifa ederek Selanik'e yerleşti (1911). Balkan Savaşı başlayınca yeniden askere alındı. 20 Ocak 1913'te Kanlıtepe'de Yunan ordusuna esir düştü. Atina yakınlarındaki Naflion kasabasında on ay kadar süren esirlik hayatı 28 Kasım 1913'te bitince, 17 Aralık 1913'te İstanbul'a döndü. 25 Şubat 1914'te "siyasetle iştigali" dolayısıyla ordudan ihraç edildi.

1915'te Harbiye Nezaretinin Çanakkale Cephesi'ne kültür ve sanat adamları için düzenlediği geziye katıldı.

Memurluk istememesine rağmen, sadece yazarlıkla geçinemediği için Darülmuallimînde (İstanbul Erkek Öğretmen Okulu) "Edebî Kıraat" ve Kabataş Sultanisinde (ölümüne kadar) "Edebiyat" öğretmenliği yaptı. Bu görevdeyken 1916'da, Dârülfünunda Ali Ekrem Bolayır başkanlığında kurulan "Tedkikat-ı Lisaniye Encümeni" üyeliğine seçildi (2 Ocak 1918). Bu encümenin ve encümen içinde Ömer Seyfettin'in önemli bir faaliyeti olduğu söylenemez.

1915 yılı sonlarında Calibe Hanım'la evlendi. Üç yıl süren bu evlilikten, Fahire Güner (Elgün) adını verdikleri bir kızları doğdu.

4 Mart 1920'de Haydarpaşa Tıp Fakültesi Hastanesi'ne kaldırıldı. 6 Mart 1920'de öldüğünde, yapılan otopsi ile hastalığının şeker olduğu anlaşıldı.

Cenazesi Kadıköy-Kuşdili Mahmutbaba Mezarlığı'na defnedildi. Buranın tramvay garajı haline getirilecek olmasından dolayı, kemikleri Zin-

cirlikuyu Asrî Mezarlık'a taşındı (1939). "Eski yazı" olduğu gerekçesiyle Mahmutbaba'daki kitabesinin üzeri örtülmüştü. Ali Canip'in gayretleriyle yeniden düzenlenen mezar taşına yeni harflerle "Merhum Ömer Seyfettin burada yatıyor" ibaresi hâkkedildi.

Sağlığında Yayımlanan Kitapları

Sağlığında, üçü başkalarıyla birlikte, şu on iki eseri yayımlanmıştır:

Tarih Ezelî Bir Tekerrürdür (İstanbul 1911), *Millî Jimnastik* (1911), *Yeni Lisan ve Bir İstimzac (*Ziya Gökalp ve Ali Canip Yöntem, M. Nermi ve Kâzım Nami Duru ile birlikte, Selanik-1911), *Vatan! Yalnız Vatan…* (Ziya Gökalp ve Ali Canip Yöntem'le birlikte, Selanik-1911), *Herkes İçin İçtimaiyat: Ticaret ve Nasip* (1914), *Yarınki Turan Devleti* (1914), *Mektep Çocuklarında Türklük Mefkûresi* (1914), *Millî Tecrübelerden Çıkarılmış Amelî Siyaset* (1914), *Turan Masalları: İhtiyarlıkta mı Gençlikte mi?* (1914), *Ashab-ı Kehfimiz* (1918), *Harem* (1918), *Efruz Bey* (1919).

Yukarıdakilerin dışında, "Hikâye Külliyatı" serisinden iki hikâyesi, Mehmet Rauf ve Selahattin Enis Atabeyoğlu'nun hikâyeleriyle birlikte kitapçık halinde basılmıştır. Künyeleri şöyledir:

Ömer Seyfettin–Mehmet Rauf: *Uçurumun Kenarında-Fedai;* Hikâye Külliyatı, sayı: 8, Matbaa-i Orhaniye, İstanbul, [1919?], s. 3-6.

Ömer Seyfettin–Selahattin Enis [Atabeyoğlu]: *Aşk ve Ayak Parmakları–Bataklık Çiçeği*; Hikâye Külliyatı, Sayı: 14, [İstanbul, tarihsiz], s. 3-6.

"Büyük bir destanın dibacesi" (başlangıcı) olması niyetiyle *Türk Dünyası* gazetesinde yayımlanan "Köroğlu Kimdi?" adlı uzun şiirinin baş tarafından 13 beyitlik bir bölüm, Reşat Nuri'nin "Deniz Banyosu" hikâyesiyle birlikte, kitapçık olarak basılıp meccanen dağıtılmıştır. Künyesi şöyledir:

Reşat Nuri [Güntekin], Ömer Seyfettin: *Deniz Banyosu – Köroğlu Kimdi?* [s.7-8], *Türk Dünyası* gazetesinin hediyesi, 23 Temmuz 1919, 10 s.

Bu üç kitapçık da dâhil edilirse sağlığında, irili ufaklı toplam 15 eseri yayımlanmış demektir.

Hikâyelerini ilk toplayan, Ali Canip Yöntem, üç cilt halinde yayımlayan İkbal Kütüphanesi'dir (1926-1927). Sonraki yıllarda "bütün eserleri" giderek zenginleştirilen ciltler halinde yayımlanmıştır.

Nâzım H. Polat: 1955 yılında Bahçecik-Oltu'da doğdu. İlkokulu Bahçecik köyünde (1968), ortaokulu Oltu'da (1971), öğretmen okulunu Tokat ve Bolu'da okudu (1975). Yüksek tahsilini Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1979).

Atatürk Üniversitesi (Erzurum) ve Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde (Van) araştırma görevlisi olarak çalıştı (1981-1985). Aralık 1984'te "Doktor" unvanını aldı. Cumhuriyet Üniversitesi'nde (Sivas) Yardımcı Doçent (1985), Doçent (1993) ve Profesör (1999) oldu. Sonra Niğde Üniversitesi'ne geçti (2001). Doğu Akdeniz Üniversitesi'nde (KKTC) Misafir Profesör olarak çalıştı (2004-2007). Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanlığı yaptı (2012-2016). Hâlen Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Yeni Türk Edebiyatı Profesörüdür (2009-)

Yenileşme Devri Türk Edebiyatı Anabilim Dalı öğretim üyesi olarak, Tanzimat sonrası kültür hayatımızın süreli yayınlarda saklı bulunduğu inancıyla, çalışmalarını bu alanda yoğunlaştırdı. 20 yıldan beri *"Türklük Bilimi Araştırmaları"* adlı uluslararası hakemli bilimsel bir dergi çıkarmaktadır.

Yayımlanmış kitapları:

1. *Şahabettin Süleyman,* Kültür ve Turizm Bak. Yay., Ankara 1987.
2. *Müdafaa-i Milliye Cemiyeti,* Kültür Bak. Yay., Ankara 1991.
3. *Külliyâtına Girmemiş Yazılarıyla Ömer Seyfettin,* Arma Yay., İstanbul 1988.
4. *Türk Çiçek ve Ziraat Kültürü Üzerine -Cevat Rüştü'den Bir Güldeste,* Kitabevi Yay., İstanbul 2001.
5. *Bir Jöntürk'ün Serüveni -Dr. Şerafettin Mağmumi'nin Hayatı ve Eserleri-,* Büke Yay., İstanbul 2002.
6. *Rübâb Mecmuası ve II. Meşrutiyet Dönemi Türk Kültür, Edebiyat Hayatı,* Akçağ Yay., Ankara 2005.
7. *Eski ile Yeni Arasında Mütevellizade Ömer İhya,* Niğde Üni. Yay., Niğde 2005.
8. *Bir Osmanlı Doktorunun Seyahat Anıları -Avrupa Seyahat Hâtıraları* -Dr. Şerafettin Mağmumî, (Harid Fedai ile), Boyut Yay., İstanbul 2008.
9. *Taşrada Bir Meş'ale Şeref Gürbüz,* Bizim Büro Bas., Ankara 2009.
10. *Anadolu ve Suriye'de Seyahat Hâtıraları* -Doktor Şerafettin Mağmumî, Cedit Neşriyat, Ankara 2010.
11. *Ömer Seyfettin - Bütün Hikâyeleri,* Yapı Kredi Yay., İstanbul 2011.
12. *Bir Jöntürk'ün Şiir Dünyası -Tarsusîzade Münif ve Şiirleri -I,* (Ramis Karabulut ile), Ankara 2011.
13. *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı,* (H. Argunşah ile), AÖF Yay., Eskişehir 2012.

14. *Yenileşme Devri Türk Edebiyatından Çizgiler*, Kurgan Yayınevi Ankara 2012.

15. *Tanzimat Sonrası Türk Kültür Hayatından Yansımalar*, Kurgan Yay., Ankara 2012.

16. *Üç Güzeller Masalı*, Kurgan Yay., Ankara 2013.

17. *Kitapname*, Kurgan Yay., Ankara 2013.

18. *Yöntem Bilgisi Açısından Osmanlı Dönemi Edebiyat Tarihleri*, (D. Apaydın, T. Haykır, N. Borsokeyeva, S. Gültekin, Ö. Özbek, S. Yılmaz, Y. Zhiyenbayev ile), Kurgan Yay., Ankara 2013.

19. *Birlik Sivas Türk Ocağı Mecmuası*, (A. Bozdoğan, Y. Ayata ve T. Haykır ile), Sivas Türkocağı Yay., Sivas 2014.

20. *Şair Ömer Seyfettin -Bütün Şiirleriyle*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 2014.

21. *Türk Çiçek Kültürü Üzerine -Cevat Rüştü'den Bir Güldeste*, Ötüken Yay., İstanbul 2015.

22. *Udmî Efendi ve Şükûfename'si*, Adana Büyükşehir Belediyesi Yay., Ankara, 2015.

23. *Türklerde Ziraat Kültürü -Cevat Rüştü*, Ötüken Yay., İstanbul 2016.

24. *Ömer Seyfettin - Bütün Nesirleri (Fıkralar, Makaleler, Mektuplar ve Çeviriler)*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 2016

İÇİNDEKİLER

Sunuş
Ötüken'in Ömer Seyfettin Külliyatı / 11

•

İnceleme
Hikâyeler V. Cilt
Efruz Bey Hakkında / 15

Efruz Bey/ 49

•

Hürriyete Lâyık Bir Kahraman/ 51

•

Asilzadeler/ 103

•

Bilgi Bucağında/ 137

•

Efruz Bey'in Açık Hava Mektebi/ 175

•

[Beyaz Serçe] İnat / 212

•

Sivrisinek/ 221

•

Tam Bir Görüş/ 228

•

Düşünme Zamanı/ 236

•

Cesaret/ 251

•

Post Kavgası Kaldırılacak!/ 260

•

Karmanyolacılar/ 264

•

Mehmâemken/ 266

•

Mehmâemken/ 271

Sunuş

Ötüken'in Ömer Seyfettin Külliyatı

Ötüken'in Ömer Seyfettin Külliyatı, yazarın sağlığında yayımladığı kitaplar esas alınarak, aynı çerçevedeki diğer metinler ilgili eserlere eklenerek meydana getirilmiştir. Fakat söz konusu metinlerin tematik olarak bir araya getirilişi, kronolojik biçimde sıralanışı kadar net olamaz. Meselâ mizahî hikâyeleri bir araya getirdiğimizde Efruz Bey tipi etrafındakileri bunlar içinde görebiliriz. Bu ciltteki "Gayet Büyük Bir Adam", "Şimeler" hikâyelerini de aynı çerçevede düşünmek mümkündür. Bununla birlikte, aynı metinler bir de toplumsal ahlâk bozulmasını hicveden hikâyeler çerçevesinde ele alınabilir. Bir konu veya tema değil üslûp biçimi olduğu için "mizah" hesaba katılmayabilir. Fakat bir hikâyede bir temel mesele bulunmakla birlikte belki onun kadar önemle vurgulanan başka meseleler de işlenebilir. *Efruz Bey* romanındaki bölümler, II. Meşrutiyet Dönemi siyaset ve kültür hayatı etrafında şekillenmiş metinlerdir. Tema; metinlerin bazılarında aydın yabancılaşması, bazılarında ise çeşitli şahsiyet zaaflarıdır. Ancak bunların her birinde mesaj olarak millî kimliğin ve bilgi birikiminin önemi öne çıkarılmakta, aynı mesaj farklı temalarla verilebilmektedir. Yani tematik sıralama daima görecelidir. Onun için okuyucunun bu cilde alınmasını beklediği metinlerden bazıları buraya alınmamış olabilir. Nitekim bugüne kadar Ömer Seyfet-

tin hikâyelerini tematik düzende yayımlayanların hiçbiri bir diğeriyle aynı metinleri bir ciltte toplamış değildir.

Metinlerin daha geniş bir okuyucu kitlesine ulaşabilmesi maksadıyla günümüz Türkçesinden uzak düşmüş kelime ve ibarelere karşılık verirken özel bir yöntem izlendi. Orijinal metin üç ayrı seviyede üç ayrı kimseye okutulup neleri anlamadıkları görülmek istendi. Bir Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü araştırma görevlisinin işaretlediklerine günümüz Türkçesinden karşılıklar gösterildikten sonra ortaya çıkan metin, aynı bölüm lisans mezunu bir gence okutuldu. Onun gerekli saydıklarına da karşılıklar ilave edilip Türkçe bölümü 2. sınıftaki bir öğrenciye yeni metinde anlamadığı veya zorlandığı yerleri işaretlemesi istendi. Bu işlemler sırasında yardımını gördüğüm sevgili öğrencim Neslihan Yavuz'a teşekkür ederim.

Metnin son şekli için endişelerimiz şunlardır:

a. Kelime ve ibare karşılıkları yerinde ve yeterli mi?

b. Bunlar, iyi bir Türkçe zevkiyle verilebildi mi?

c. Açıklamalar metni daha anlaşılır, nüfuz edilir kılıyor mu?

Yayıma hazırlayan olarak bu hassasiyetlerimize ne kadar uygun davrandığımız, okuyucunun verebileceği bir karardır.

Yapılan işlemde ölçüler şöyle ifade edilebilir:

1. Kelime olarak tam karşılığını bulamadığımız durumlarda o kelime dipnotla açıklanmıştır. Meselâ "etnografya" terimini Türk Dil Kurumu, *Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü*'nde (2015), "budun betimi, kavmiyat" ile karşılanmaktadır. Fakat bunların ikisi de hitap ettiği kitle, "etnograya"nınkinden daha geniş değildir. Munislik bakımından da üç terimin birbirinden belirgin bir farkı yoktur. Bu sebeple "etnografya"nın dipnotta "aşiret, kabile, kavim gibi etnik toplulukların kültür, inanç ve tarihi üzerinde çalışan bilim dalı" şeklinde açıklanması uygun görülmüştür.

2. Karşılığı verildiği hâlde dipnotta açıklama ihtiyacı doğuran kelimeler de vardır: (fiske [azıcık]). Dipnotta "Fiske"; azlık ifade edecek şekilde, iki parmak ucuyla tutulabilen miktar." şeklinde açıklanmıştır.

3. Bazen bir kelimeye (payitahta [başkente]), bazen bir ibareye (mücessem bir kimya muammasına [somutlaşmış kimya

bilmecesine]) karşılıklar verilmiştir. Esas aldığımız şey, ifade bütünlüğüdür.

4. Aynı kelimeye farklı yerlerde farklı karşılıklar verildiği görülecektir. Çünkü ilgili bağlam, öncekinden farklı biçimde olabilir. "Kimde acz varsa o şarlatandır, mütecavizdir [saldırgandır]." cümlesi ile, "…şimdiye kadar dört yüz bini mütecaviz [geçkin] tarih kitabı okudu…" ifadesindeki gibi.

5. Karşılıkların en kısa biçimde verilmesine de dikkat edilmiştir: (mütemadiyen [sürekli olarak] yerine [sürekli].

6. Bazı kelimeler sözlük anlamının dışında, kastedilene en uygun biçimde karşılanmaya çalışılmıştır. Örnek: Sözlük, "Mütekâsif"e yoğun, "mehip"e ise "korkutacak kadar iri, korkunç" anlamlarını verir. Fakat *"...elektrik küreleri zulmette [karanlıkta] nurdan cesim [iri] inciler, mütekâsif ve mehîp gözyaşları gibi parlıyordu."* cümlesinde bu kelimeler, *[sıklaşan ve gürleşen]* sıfatlarıyla karşılanmıştır. "Cihet" kelimesinin sözlükteki anlamları arasında "için"i göremeyiz. Ama aşağıdaki cümlede bu kullanıma uygundur: *"... icabının icrası derkâr [gereğinin yapılması açık] olacağı cihetle [için]..."*

7. Yazarın sağlığında bir kereden fazla yayımlanmış metinlerin son şekli esas alınmıştır.

8. Daha önce Ömer Seyfettin hikâyelerini kronolojik sıralamayla yayımlarken gazetelerin dijital nüshalarının olmaması ve fotokopi çektirilememesi dolayısıyla fotoğraf makinasıyla metin alınmak zorunda kalınmış, okunaksız görüntüler zaman zaman önceki külliyat yayımlarına müracaatı mecbur kılmıştı. Pek çok kütüphanemizin artık dijital ortama geçmesi, söz konusu ihtiyacı oldukça azaltmıştır. Bunun, yanlış okumaları da artık en aza indirmiş olduğu kanaatindeyiz.

9. Ötüken neşrinin albenisini artırmak ve orijinale en yakın olmak amacıyla, ilk yayımındaki kitap kapakları ve bazı metinlerdeki resim ve çizimlerin de verilmesi uygun görülmüştür.

10. Bir metni güncelleştirmek için şahıs isimlerini notlamanın mutlak bir ölçüsü olamaz. Burada, lise tahsilinden geçmiş birinin hafızasında bulunabilecek isimler (Abdülhamit Han, Namık Kemal, Mithat Paşa, Refik Halit gibi) yaygın olarak kabul

edilip diğerleri (Refi Cevat, Pehlivan Kadri, İsmail Müştak gibi) hakkında bir-iki cümlelik bilgi verilmeye çalışılmıştır.

Ömer Seyfettin çok cepheli bir edip olmakla birlikte önce hikâyecidir. Bu itibarla külliyat, hikâye dizisiyle başlatılmıştır. Anlatma esasına bağlı hem telif hem tercüme metinler, hikâye olarak değerlendirilmiştir. Tercüme hikâyeler, onun yazarlıktaki kudretini değil, ama tercümedeki tercihlerini göstermektedir. Bu ciltte tamamı telif 12 hikâye yer almaktadır. Mehmâemken'in ikinci nüshasını da hesaba katınca, sayı 13'e yükselir.

Ömer Seyfettin hakkındaki en yanlış kanaat, onu yalnızca bir çocuk edebiyatı yazarı olarak kabul etmektir. Onun And, Kaşağı, Diyet, Forsa, Pembe İncili Kaftan, Başını Vermeyen Şehit gibi bazı hikâyelerinden, çocuk eğitiminde faydalanılabilir. Nitekim yıllardır bu metinleri ortaokul ve lise kitaplarında görebiliyoruz. Çünkü çocukluk ve ilk gençlik çağındakiler için ahde vefa, doğruluk, dürüstlük gibi duyguları; karakter sağlamlığı, tokgözlülük ve kişisel benlikten önce millî benlik gibi duyguları en güzel, en estetik kılıkta sunabilen eserler arasında bunlar ön sıralardadır. Fakat bunlar çocuk ruhu ve gelişimi düşünülerek yani çocuk edebiyatı örneği olmak için yazılmış metinler değildir. Meselâ And'ın son paragrafı, çocuklar için yapılan yayınlarda çıkarılmıştır. Çünkü oradaki cümlelerin ferdî hayattan millet hayatına geçişi temsil ettiğini çocuğun anlamlandırması beklenemez. Ayrıca onun hikâyeleri arasında çocuklara okutulmaması gereken metinler de vardır (Meselâ "Devletin Menfaati Uğruna").

Ömer Seyfettin, kendisinden önceki hikâyecileri gölgede bırakacak derecede güzel ve sağlam yapılı hikâyeler kaleme almış bir yazarımızdır. Dünya edebiyatı içinde Türk hikâyeciliğini temsil edebilecek isimler arasında onu en başa yazabiliriz. Bundan dolayı Ötüken'in Ömer Seyfettin'i yeniden okurumuzun gündemine taşıma teşebbüsü, gönülden alkışlanmalıdır.

İNCELEME
Hikâyeler V. Cilt

Efruz Bey Hakkında

ÖMER SEYFETTİN'in anlatma esasına bağlı beş kitabı arasında roman sayılabilecek tek eser *Efruz Bey*'dir. Romanını tefrika suretiyle yayımlayacağını duyuran ilk yayın organı, 6 Ocak 1919 tarihli *Zaman* gazetesidir.

> *Yarından itibaren Hüseyin Rahmi Bey'in*
> ***Lekeli Humma Şüphesi***
> *isminde eğlenceli bir hikâyesini neşre başlayacağız. Bir hafta kadar devam edecek olan bu hikâyeyi müteakiben Ömer Seyfettin Bey'in*
> ***Efruz Bey***
> *isminde gayet kıymetli bir hikâyesini tefrikaya başlayacağımızı karie ve karilerimize [bayan ve bay okuyucularımıza] arz ederiz.*[1]

[1] "Yeni Tefrikalarımız", *Zaman*, sayı: 272, 6 Kânun-ı sani [Ocak] 1335/1919, s. 1.

Fakat gazete, sekiz gün sonra, açıklamadığı "bazı sebeplerden dolayı" bu niyetini ertelediğini duyurmuştur:

> *Yeni Tefrikamız*
> *Ömer Seyfettin Bey'in*
> ***Efruz Bey***
> *ismindeki mizahî romanını gazetemizde tefrika edeceğimizi vaad etmiştik. Bazı sebeplerden dolayı mezkûr hikâyenin bir zaman daha tehiri icap ettiğinden, bugünden itibaren Cemil Nimet Bey'in*
> ***Harabelerin Çiçeği***
> *isminde ince ve müessir bir romanını neşre başlıyoruz.*[2]

Zaman gazetesini vaadinden vazgeçiren "bazı sebepler"i tahmin etmek zor değildir. Sadrazam Talât Paşa, 8 Ekim 1918'de istifa etmiş, İttihat ve Terakki dönemi noktalanmıştı. 30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesi imzalanmış, 2 Kasım 1918'de İttihat ve Terakki ileri gelenlerinden 9 kişi, yurt dışına çıkmak zorunda kalmıştı. Devir artık Hürriyet ve İtilaf Partisi devridir. Mondros Mütarekesi'ni imzalayan Rıza Tevfik Bölükbaşı, Hürriyet ve İtilaf Partisi hükûmetlerinde bakanlık yapacak kadar nüfuz sahibi ileri gelenlerdendir. Bu ortamda, pek çok yerinde Rıza Tevfik'i eleştiren, komik duruma düşüren *Efruz Bey* romanının yayımlanması, muhakkak ki gazeteyi zor durumda bırakacaktır. Ayrıca yer yer İttihat ve Terakki mensuplarını da iğneleyen bu eserin tefrikası, İttihatçı hükûmetleri desteklemiş olan *Zaman* gazetesi için iyi bir puan olmayacaktır. Dolayısıyla *Zaman* gazetesi, daha uygun bir ortamı beklemek üzere, niyetini erteler. Fakat gazete, uygun zamanı bulamadan, 10 Eylül 1919'da kapanır.

---

[2] "Yeni Tefrikalarımız", *Zaman*, sayı: 280, 14 Kânun-ı sani [Ocak] 1335/1919, s. 1.

Nihayet, vaat bildiren ilk açıklamadan 11 ay sonra, 8 Aralık 1335/1919'da, *Vakit* gazetesinde, romanın tefrika suretiyle yayımlanacağı şu ilânla duyurulmuştur:

> ***EFRUZ BEY***
> *Fantezi Roman*
> *Muharriri: Ömer Seyfettin*
> *(...) Çarşamba gününden itibaren Ömer Seyfettin Bey'in* ***Efruz Bey*** *unvanlı romanını tefrika etmeye başlıyoruz. Efruz Bey, memleketimize ait bazı tiplerin ve bazı meyil ve itiyatların [alışkanlıkların], sanatkârane bir mübalağa ile çizilmiş bir karikatürü hükmündedir. Roman beş fasıldan ibarettir ki her birini uzunca bir küçük hikâye addetmek [saymak] mümkündür. Bu fasıllar şunlardır:*
>
> *1. Hürriyet'e Lâyık Bir Kahraman*
> *2. Asiller Kulübü*
> *3. Bilgi Bucağında*
> *4. Açık Hava Mektebi*
> *5. Beyaz Serçe"*[3]

Yukarıdaki açıklama yapılırken söz konusu metinlerin bugün elimizdeki şekline ulaşmamış olma ihtimali son derece zayıftır. Hatta sözünü ettiğimiz erteleme kararından kısa bir müddet sonra, yazarın hastalandığını da biliyoruz. Dolayısıyla elimizdeki *Efruz Bey* bölümlerinin -daha ilki yayımlandığında- yazımı bitmiş metinler olduğu kesindir.

Efruz Bey'in eski harfli ikinci bir basımından daha söz etmek mümkündür. Yazarın vefatından iki gün önce, *Diken* dergisinde şu ilânla karşılaşılıyor:

---

[3] "Yeni Tefrikamız", *Vakit*, sayı: 751, 8 Kânun-ı evvel [Aralık] 1335/1919, s.1. Aynı ilân, ertesi gün "…yarından itibaren…" değişikliği ile tekrarlanmıştır.

> *Ömer Seyfettin Bey'in* Vakit *gazetesinde tefrika edilen ve pek çok rağbete mazhar olan, bu hürriyet kahramanının bu büyük hikâyesi Diken Neşriyatı miyanında önümüzdeki hafta güzel renkli bir kapak derununda intişar edecektir. Fiatı 15 kuruştur (Taşradan sipariş kaydına başlanmıştır.).*[4]

Diken'in bir hafta sonraki sayısında (yazarın vefatından beş gün sonra), ise ilân şöyle değiştiriliyor:

> *"Merhum Ömer Seyfettin Bey'in bu güzel eserini önümüzdeki hafta müvezzilerden isteyiniz."*[5]

Bu ilândan anlaşılıyor ki kitap, önceki ilânda vaat edilen hafta basılamamıştır. Fakat yine üç hafta sonraki üçüncü ilânda, artık kitabın "güzel resimli bir kab derununda" basıldığı belirtilerek içeriği hakkında küçük bir bilgiyle beraber fiyatı da bildiriliyor:

> *Büyük hikâyeci merhum Ömer Seyfettin Bey'in son büyük hikâyesidir. Güzel bir kap derununda [kapak içinde] intişar etmiştir. Muharrir bu eserinde, Hürriyet'in iptidalarında parlak sözlerine kapıldığımız boş fikirli insanların ruhunu tahlil etmiş ve bize bu katı ruhlu mahlûklardan pek eğlenceli bir mevzu çıkarmıştır. Her kitapçıda bulunan ve beş formadan ibaret olan bu eserin bedeli yalnız 15 kuruştur. Taşradan talep üzerine posta bedeli bize ait olarak gönderilir.*[6]

---

[4] "Efruz Bey", *Diken,* sayı: 45, 4 Mart 1336 [1920], s. 18.

[5] "Efruz Bey", *Diken,* sayı: 46, 11 Mart 1336 [1920], s. 15.

[6] "Diken-İnci Neşriyatının Yeni Kitapları (…) Efruz Bey", *Diken,* sayı: 47, 1 Nisan 1336 [1920], s. 15.

Bu üçüncü ilân, kitabın Diken-İnci Neşriyatı tarafından tekrar basılmış olma ihtimalini daha güçlendiriyor. Ancak *Vakit* gazetesindeki tefrikanın 23 Aralık 1919'da bittiği dikkate alınınca, 3 ay sonra ikinci baskısının yapılma ihtimali zayıf görünmektedir.

Efruz Bey romanının "Hürriyet'e Lâyık Bir Kahraman" bölümü tefrika edildikten sonra kitaplaştığı hâlde, diğer kısımların yayımı ertelenmiştir. Böylece söz konusu metinler müsvedde olarak kalmış ve "Beyaz Serçe" dışındakiler yazarın vefatından 6 yıl sonra, bir kısmı yine *Vakit* gazetesinde, bir kısmı *Resimli Ay (Sevimli Ay)* dergisinde yayımlanabilmiştir. "Beyaz Serçe" ise ilk defa 1938'de okuyucuya sunulmuştur (Ömer Seyfettin Külliyatı, 9, *Tarih Ezeli Bir Tekerrürdür*, Muallim Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul, 1938, s. 31-39). Muhtemelen yayına hazırlayan Şerif Hulusi Sayman (Kurbanoğlu) veya yayıncı, hikâyedeki "inat" vurgusunun "beyaz serçe" vurgusundan daha yüksek tonda oluşunu dikkate alarak isim değişikliğine gitmiş olmalıdır.

"Tam Bir Görüş" (1914) ve "Sivrisinek" (1917) hikâyeleri de Efruz Bey tipi etrafında olmakla birlikte bu hikâyeler yayımlandığında *Efruz Bey* romanının taslağı henüz ortada yoktur.

İlanda belirtildiği gibi söz konusu bölümlerin her biri -ayrı bir hikâye veya uzun hikâye sayılabileceği için- ayrı ayrı incelenecektir.

Yazarın hikâyeye girmeden önce koyduğu açıklayıcı notun son cümlesi çok anlamlıdır:

> *Herkes seni -bizzat kendi kadar- tanır, Efruzcuğum, bugün hiç kimse sana yabancı değildir; çünkü sen "hepimiz" değilsen bile, "hepimizden bir parça"sın...*

Alaya alınan herhangi bir karakter için farklı çevre ve kimseler üzerindeki gözlemlerin birleştirilmiş olması ve sonra bun-